

Kur'ân tilâveti açısından boğaz harflerinde yaşanan fonetik problemler (Türkiye örneği)*

Abdullah Ertuç ¹ Ali Bulut ²

Özet

Amaç – Son ilâhi mesaj Kur'ân-ı Kerim'in lafız ve mânâ yönüyle korunup muhafaza edileceği bizzat Allâh'ın (c.c.) beyanıdır. Cibrîl (a.s.) vasıtasıyla Hazreti Peygamber'e (s.a.v.) indirilen, mushaflarda yazılı olup tevatür ile nakledilen Kur'ân-ı Kerim'in, kendisiyle ibadet edilmesi yönüyle tilavetine azamî ihtimam gösterilmesi gerekmektedir. Ancak bazı sebeplere bağlı olarak onun tilâvetinde zaman zaman fonetik arızalar meydana gelmektedir. Bu çalışmada, Türkiye'de Kur'ân okunurken boğaz harflerinde yaşanan fonetik problemler nazara alınmıştır.

Metodoloji – Kur'ân tilâvetinde, boğaz harfleri çerçevesinde yaygınlık kazanmış hatalar, gerek tecvîd ilmi alanında yazılmış eserlere müracaat edilerek gerekse sahada karşılaşılan hatalar olmak üzere iki farklı yöntemle elde edilmiş ve bunların analizi yapılmıştır.

Bulgular – Söz konusu harflerde ortaya çıkan fonetik problemler, dayanak noktaları itibarıyla farklılık arz etmektedir. Örneğin bazen ilgili harflerin günlük konuşma dilinde kullanılmıyor olması hataya yol açarken, bazen yeterli ölçüde ta'lim ve temrîn yapılmayıp kaynaqlanmaktadır. Bu minvalde hataların kaynağı ve çözüm önerilerine kısaca değinilmiştir.

Özgünlük – Çalışma, teorik tespitlerle sahadan elde edilen gözlemleri bir araya getirmesi yönüyle özgünlük arz etmektedir. Böylece mesele, yalnızca klasik kaynaklara dayalı bir ilmî tartışma olmaktan ziyade, güncel pratiklerle bağ kuran bir analiz halinde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler kur'ân-ı kerim, tecvîd, tilâvet, boğaz harfleri, fonetik hata

Tür Araştırma Makalesi

Received: 02.01.2025

Accepted: 11.02.2025

Published: 01.12.2025

* Bu makale SDÜ SBE öğrencisi Abdullah Ertuç'un Prof. Dr. Ali Bulut danışmanlığında sürdürülen doktora tezinden türetilmiştir.

¹ Öğr. Gör. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Türkiye, abdullahertuc@sdu.edu.tr 0000-0001-6918-8871

² Prof. Dr. İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Türkiye, alibulut@sdu.edu.tr 0000-0002-8575-7883

Phonetic problems in the throat letters in terms of qur'anic timbre (the case of Turkiye)

Abstract

Purpose – It is God's (swt) declaration that the final divine message, the Quran, will be preserved and protected in its wording and meaning. The Quran, revealed to the Prophet Muhammad (peace be upon him) through Gabriel (peace be upon him), written in the Qur'anic manuscripts, and transmitted through tawatur, requires utmost care in its recitation, as it is to be used in worship. However, due to various reasons, phonetic errors occasionally occur in its recitation. This study examines the phonetic problems encountered with the throat letters when reciting the Quran in Turkey.

Methodology – The errors that have become widespread in the Quran recitation, within the framework of throat letters, have been obtained and analyzed by two different methods, both by referring to the works written in the field of tajwid and by the errors encountered in the field.

Findings – The phonetic problems that arise with the letters in question vary in their underlying causes. For example, sometimes errors arise from the letters not being used in everyday language, while other times they arise from insufficient training and practice. The sources of these errors and suggested solutions are briefly discussed.

Originality - The study is original in that it combines theoretical findings with field observations. Thus, the issue is presented as an analysis that connects to current practice, rather than being a scholarly discussion based solely on classical sources.

Keywords al-qur'an, tajwid, recitation, throat letters, phonetic mistake

Paper type Research paper

Beyannameler

Etik Kurul Onayı ve Katılımcı Onamı: Bu çalışma etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Yayın İzni: Bu çalışma yayın izni gerektirmemektedir.

Veri ve Materyallerin Mevcudiyeti: Bu çalışmada paylaşıma açık veri veya materyal bulunmamaktadır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

Finansman Beyanı: Bu çalışma herhangi bir fon sağlayıcı kuruluş tarafından desteklenmemiştir.

Yazar Katkı Beyanı: Bu çalışmada birinci yazar katkı oranı %70, ikinci yazar katkı oranı %30'dur.

Teşekkür: Teşekkür edilecek herhangi bir kişi veya kurum bulunmamaktadır.

Yayın Etiği Beyanı: Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur. Makalede yer alan görüş ve bulgular yalnızca yazarlara aittir.

Bu makale benzerlik tespit yazılımlarıyla taranmıştır.

1. Giriş

Kur'ân-ı Kerîm, günümüze kadar nâzil olduğu şekliyle korunarak gelmiş son ilâhî vahiydir. Bu ilâhî vahyi Hz. Peygamber (s.a.v.), Cebrâil'e (a.s) arz etmiş/okumuş ve sahâbîler de Kur'ân'ı, bizzat Hz. Peygamber'den öğrenip ezberlemişlerdir. Devam eden süreçte nesilden nesile aktarılan Kur'ân-ı Kerîm, fiilî bir tevatürle günümüze kadar korunarak ulaşmıştır ([Gezgin, 2018/1: 2-6](#)). Hz. Peygamber ve sahabe döneminde tilâvette hata asgarî ölçüdedir. Zira sahabenin, ihtilafa düştükleri her anda meseleyi doğrudan kaynağından öğrenebilecekleri bir ortam söz konusudur. Başlangıçta şifahî olarak icrâ ve tedrîs edilen tecvîd ilmi, hicrî II. Asırdan itibaren kıraat âlimleri ve dilbilimciler tarafından yazılı hale getirilmiştir. Ancak bu yazılma müstakil tecvîd eseri mahiyetinde değil, kıraat ve dilbilgisi eserlerinin içerisinde belli bölümlere tekabül eder niteliktedir. Çünkü tecvîd ilmi, kendisiyle ilişkili olduğu kıraat ilmine nazaran, daha geç dönemlerde bir disiplin haline gelmiştir. Tecvîd ilmi alanında müstakil olarak ilk eserlerin kaleme alınması Hicrî III. yüzyılın sonları ile IV. yüzyılın başlarına denk gelmektedir ([Husarî, 2005: 39](#)). Bu süreçten itibaren gerek Arap âleminde gerekse diğer coğrafyalarda müstakil anlamda tecvîd eserleri kaleme alınmış ve tilavetin sıhhati muhafazaya çalışılmıştır.

Kur'ân tilavetinin temel unsurları olan harfler ve kelimelerin doğru telaffuzu kıraatinin sıhhati açısından son derece önemlidir. Bu çalışmada Türkiye'de Kur'ân-ı Kerîm tilavet edilirken boğaz harflerinin telaffuzunda dikkat çeken hatalara değinilecektir. Bu hatalar mahreç ve ilintili olarak sıfat kaynaklı hatalardır. Zira altı boğaz harfinin üçü (ح،خ،ع) doğrudan Türk dilinde yer almamaktadır. Türkçede benzer seslerin olduğu diğer üç harfte (ء،غ،ه) ise farklı sebeplerle zaman zaman hatalı okumalar dikkat çekmektedir. Boğaz harflerinin telaffuz inceliklerine geçilmeden önce Arap alfabesinin teşekkül süreci, hakikî ve takdîrî mehârice göre harflerin sayısına ilişkin kısa bir değerlendirme yapılacaktır.

2. Muhakkak ve Mukadder Mahreçe Göre Harfler ve Sayıları

Harf, sözlük anlamı itibariyle; bir şeyin uç noktası, kenar sınırı ve tarafı/yönü gibi anlamları içerir. Kur'ân-ı Kerîm'de bu mana şöyle ifade edilmiştir: “وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَغْبُذُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ” *“İnsanlardan öylesi de vardır ki, Allah'a kıydan kenardan kulluk eder”* (Hac 22/11). Terim anlamı olarak harf, hecâ harflerinin her birinin karşılığıdır ([el-Cevherî, 1990: IV/1342](#)). Tecvîd ıstılahında ise harf, bir mahreçe dayanarak çıkan seslerin ifade karşılığıdır ([el-Akrabâvî, 2001: 103](#)). Muhakkak olsun mukadder olsun bir mahreçe yaslanarak oluşan bu seslere harf denilmektedir ([Husarî, 1999: 45](#)).

2.1 Harflerin Hakikî ve Takdîrî Mahreçlere Göre Tasnifi

Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan hecâ harflerinin, hangilerinin muhakkak mahreçte, hangilerinin mukadder mahreçte yer aldığıyla ilgili erken dönemlerden itibaren farklı görüşler ortaya konulmuştur. Buna göre Halil b. Ahmed (ö. 175/791) Arap alfabesindeki harflerin sayısını 29 olarak ifade etmiş, ancak bunlardan 25'inin (muhakkak) bir mahreçe dayanmak suretiyle okunduğunu, dördünün ise net bir mahreç bölgesine dayanmayan (mukadder), cevfi yani hevâ hafleri olduğunu zikretmiştir. Ona göre hakiki mahreç bölgesinde karşılık bulmayan harfler; elif, vâv, yâ ve hemze'dir ([Halil b. Ahmed, ts: I/57](#)).

Sîbeveyh (ö. 180/796) aslî harflerin sayısını 29 olarak ifade etmiş ve bu harflerin tamamı (hemze ve elif ayrı harfler olarak) hakikî mahreç bölgesine dayanmaktadır demiştir. İbnü'l-Cezerî (ö. 833/1429) ise med harfleri olan elîf, vâv ve yâ harflerini tek bir harf olarak kabul etmiş ve bunların

takdirî mahreç bölgesine ait harfler olduğunu ifade etmiştir. Bu durumda İbnü'l-Cezerî (ö. 833/1429)'ye göre hakikî mahreç bölgesinden okunan harflerin sayısı 28, tek bir mahreçte toplayıp bir harf kabul ettiği ve mahrecini takdirî saydığı med harfleri de ilave edildiğinde 29 harf olarak ifade edilebilir (İbnü'l-Cezerî, 2006: I/199-201).

2.2 Arap Alfabesinin Teşekkülü

Arap alfabesinin oluşum sürecine kısaca değinmek gerekirse Araplar milâdî III. yüzyıl sonları IV. yüzyılın başlarında yirmi iki adet Nabat alfabesinin harflerini kullanmaya başladılar. Bu harflere kendi dillerine özgü sesler olan revâdif dedikleri altı (ث،خ،ذ،ض،ظ،غ) harfi daha ilave ederek yirmi sekiz harften müteşekkil kendi alfabelerini oluşturdular. Devam eden süreçte Tamaralılar'dan aldıkları lâmelif (لا) ile bu sayı yirmi dokuza çıktı (Durmuş, 1997: XVI/158). Lâm harfi, alfabede müstakil bir harf olarak bulunurken, lâmelifin ilave edilmesi uzatma harfi olan elifi ifade/telaffuz maksadıyladır.

Yukarıda verilen bilgilerde, Kur'ân-ı Kerim'deki aslî harflerin kaçının muhakkak mahreçte olduğuyla ilgili 25, 28, 29 gibi farklı rakamların telaffuz edildiği görülür. Halil b. Ahmed, Sîbeveyh ve İbnü'l-Cezerî'ye göre harf sayısının 29 olduğu, ancak bunların hangilerinin muhakkak ya da mukadder mahreçte olduğu hususunda farklı görüşler ortaya konulduğu anlaşılmaktadır. Kısaca her üç imam da; elif ve hemzeyi ayrı ayrı harfler olarak saymış, elifi ayrıca saydıkları için lâmelif (لا)'i müstakil bir harf olarak zikretmemişlerdir. Ortaya çıkan farklı görüşlerden hareketle, tartışma odağının harflerin sayısından ziyade, hangi harflerin mahrecinin muhakkak, hangilerinin mukadder sayılması gerektiğiyle ilgili olduğu kanaatine varmak mümkündür. Mahreç bölgelerindeki muhakkak ve mukadderlik konusundaki görüş ayrılığını bir tarafa bırakacak olursak Arap alfabesinde yer alan 29 aslî harf şunlardır:

“الف،ء،ب،ت،ث،ج،ح،خ،د،ذ،ر،ز،س،ش،ص،ض،ط،ظ،ع،غ،ف،ق،ك،ل،م،ن،و،ه،ى”

Boğaz harfleri ve bu harflerin telaffuzunda yapılan hatalara geçmeden önce, bir boğaz harfi olan hemzenin elif ile farkları nelerdir ve bu iki harfin karışmasındaki sebep nedir kısaca buna değinilecektir.

2.3 Elif ve Hemze Arasındaki Farklar

Hemze, Arap dilinde olduğu gibi bütün Sâmi dillerde, bunun da ötesinde dünya dillerinin birçoğunda karmaşık bir durum arz etmektedir. Arap gramercileri, kıraat ve tecvîd âlimleri bu harfin adı, harf olup olmadığı, eğer harf sayılacaksa sahih harf mi yoksa illet harfi mi olduğu, mahreç ve sıfatları, elifle ilgili yönleri, telaffuzunun keyfiyeti, harfin şekli, imlâsı gibi konularda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir (Durmuş, 1998: XVII/191). Tecvîd ilmi açısından mahreç ve sıfatları yönüyle bu harflerin tefrîki şarttır. Bu doğrultuda iki harfin birbirinden ayrılan yönlerini şöyle özetlemek mümkündür:

- Mahreç itibarıyla hemze boğaz harfi, elif ise cevîf (ağız-boğaz boşluğu) harfidir.
- Hemze sadece ince olarak telaffuz edilirken, elif öncesindeki harfe tâbî olarak ince ya da kalın olarak okunabilir.
- Hemze hareke ve sükûnu kabul ederken elif daima sakindir.
- Elif ünlü (sesli), hemze ise ünsüz (sessiz) bir harftir.

- e) Hemze genellikle aslî harf olmakla birlikte, bazen vâv, yâ veya eliften bedel olabilir. Elif ise aslî harf olmayıp; daima ibdâl harfi olarak bulunur.
- f) Hemze kelimelerin başında, sonunda veya ortasında gelebilirken, elif kelimelerin başında gelmez.
- g) İmlâsı yönüyle elifin sabit bir karşılığı vardır, hemze ise başta, ortada, sonda elif (إ-أ), vâv (و), yâ (ي) kürsüsünde gelebileceği gibi müstakil (ء) de yazılabilir.
- h) Yalın elif kendisi sâkin olup, bir önceki harfi uzatır ve buna “elif-i memdûde, sâkin elif, yumuşak elif” gibi isimler verilir. Harekelenmiş olan elife ise “elif-i mehmûze” ya da yalın olarak “hemze” denir ve mutlaka kendi simgesiyle (ء) yazılır (Durmuş, 1998: XVII/190-193).

Ayrıca İbn Yaîş; aslında alfabenin birinci harfinin “elif hemze” olduğunu, lâmelifteki elifin (elif-i memdûde) ise “asıl elif” olduğunu ifade etmiştir (İbn Yaîş, ts: V/124-125).

Hemze haricindeki aslî harflerin her birinin kendine mahsus bir ismi, resmi (sûreti, sembolü), müsemmâsı yani sesi vardır. Bu doğrultuda harfler isimleriyle anılır, yazıda resimleriyle bulunur ve sesleriyle (müsemmalarıyla) okunur. Harfler sadece surelerin başında yer alan hurûf-u mukattaalarda isimleriyle okunur. Hemzenin ise kendine mahsus bir resmi/sûreti olmayıp bazen elif (آمن), bazen yâ (إيمان), bazen de vâv (يومن) ile temsil edilir. Bazı durumlarda ise “يفء - الخباء” kelimelerinde olduğu gibi yazıda görünmeksizin yalnızca telaffuz edilir. Zira hemze için belirleyici bir işaret niteliği taşıyan ayn başına benzer sembolü (ء) yeni yazı stiline ait olup eski metinlerde bulunmaz (Sarı, 1997: XVII/190-193).

3. Boğaz Harflerinin Mahreç Bölgeleri ve Telaffuzlarında Yaşanan Problemler

Mahreç bölgelerinin sayısının kaç olduğu hususunda üç, beş, altı şeklinde farklı görüşler olmakla birlikte cumhurun görüşü bu sayının beş olduğu yönündedir. Mekkî b. Ebî Tâlib (ö. 437/1045), Şatıbî (ö. 790/1388) ve İbnü'l-Cezerî de bu görüşü benimseyenlerdendir. Uygulama yönüyle, toplamda beş kabul edilen mahreç bölgesinden üçü hakîkî/muhakkak, ikisi ise takdîrî/mukadder mahreç bölgesidir (Pakdil, 2020: 61-67). Bu beş küllî mahreç kendi içinde cüzlere ayrılır ve on yedi çıkış bölgesi elde edilir. Küllî mahreçler gibi cüzî mahreç bölgelerinin sayısı konusunda da farklı görüşler ortaya konulmuştur. Ancak Halîl b. Ahmed, Mekkî b. Ebî Tâlib, Ebû'l-Kâsım el-Hüzeli (ö. 465/1072), İbn Şüreyh el-İşbîlî (ö. 476/1084) ve İbnü'l-Cezerî, cüzî mahreç bölgelerinin on yedi olduğu görüşündedir (Önder, 2020: 56). Konuşma organının azalarını nazar-ı itibara alarak on yedi mahreci tercih eden İbnü'l-Cezerî, cumhûrun görüşünün de bu yönde olduğunu ifade etmektedir (İbnü'l-Cezerî, 2006: I/198).

Harfin telaffuzu esnasında ses, mahreç bölgelerinden birine temas ederek çıkıyorsa buna hakîkî mahreç denir. Hecâ harflerinin tamamı böyledir (el-Cüreysî, 1930: 27-28). Muhakkak mahreç bölgeleri; boğaz/halk, dil/lisân ve dudaklar/şefeteyn'dir. Takdîrî mahreç bölgeleri ise cevîf/ağız boşluğu ve geniz/hayşûm'dur. Bu çalışmada hakîkî mahreç bölgelerinden biri olan halk/boğaz mahrecinde yapılan hatalara değinilecektir.

Küllî bir mahreç olan boğaz üç cüzî mahrece ayrılmaktadır. Bunlar aksa'l-halk (أقصى الحلق), vasatu'l-halk (وسط الحلق) ve edne'l-halk (أدنى الحلق) mahreçleridir. Boğazdaki her bir cüzî mahreç, iki harfin çıkış noktasıdır.

3.1 Aksa'l-Halk Harfleri ve Bu Harflerde Görülen Hatalar

Aksa'l-Halk boğazın en uzak noktasını ifade eder. Aksâ yani “en uzak” şeklindeki tabir ile ağzın dışından içine doğru bir konumlandırma esas alınmıştır. Bir diğer ifade ile ağız/fem, başlangıç noktası olarak kabul edilmiş ve bu doğrultuda bir isimlendirme yapılmıştır (Husari 1999: 57). Aksa'l-Halk mahrecinden hemze (ء) ve hâ (ها) harfleri çıkmaktadır.

Boğazın göğse bittiği bu noktadan okunan hemze ve hâ harflerinin bulunduğu bu bölge aynı zamanda aslî mahreç kabul edilirken diğer aslî harflerin okunduğu tüm mahreç bölgeleri fer'i mahreç olarak sayılır. Dolayısıyla hemze ve hâ, kök seslerdir ve diğer harfler de bu kök seslere dayanarak telaffuz edilir. Hemze kök sesinde şu on sekiz harf okunur: (الف، ع، غ، ق، ج، ي، ض، ر، ن،) (ل، ط، د، ظ، ذ، ز، ب، م، و ح، خ، ك، ش، ت، ث، ص، س،) Hâ kök sesinde okunan dokuz harf ise şunlardır: (الف، ع، غ، ق، ج، ي، ض، ر، ن،) (ل، ط، د، ظ، ذ، ز، ب، م، و ح، خ، ك، ش، ت، ث، ص، س،) (Önder, 2020: 63).

Boğazın, ağza en uzak olan noktasından okunan hemze (ء) ve hâ (ها) harflerinde yapılan hatalar şunlardır:

- a) Her iki harfin okunuşunda da boğazın ağza en uzak noktası aktiftir. Ancak boğazın orta noktasında meydana gelen boğumlanmadan/sıkılmadan kaynaklı zaman zaman hâ (ها) harfinin hâ (ح) ya, hemze (ء) nin ise ayn (ع) a benzemesi durumu.

Telaffuzları itibariyle gayet rahat okunan bu iki harf, kendi mahreçlerinde kalmalı ve boğazda bir sıkılma olmaksızın tilâvet edilmelidir. Mahrecin biraz yukarıya (vasatu'l-halk'a) kayması ve boğazda meydana gelen sıkılma ile birlikte her iki harfin sesinde de bozulma meydana gelmektedir.

Bu durumun sebep olan şeyin harflerin mahreçlerindeki yakınlık olması muhtemeldir. Yoksa harfi çıkartmada karşılaşılan zorluk değildir. Zira hem hâ (ها) hem de hemze (ء) bilakis Türkçede benzer sesleri olan harflerdir. Bu karışıklık, Kur'ân öğretiminde telaffuzu nispeten zor harfler olan ayn (ع) ve hâ (ح) harfleri üzerinde yoğun bir şekilde durulup bu harfleri çıkarmak için gösterilen çabadan kaynaklanmaktadır.

- b) Hemzenin sukûnlu olduğu yerlerde boğazdaki sıkılmadan (boğumlama) kaynaklı hemzenin ayn (ع) harfine benzemesi.

Hemze cezimli olarak geldiğinde şiddet sıfatı sebebiyle boğazda bir sıkılma olmaksızın seste ani bir kesilme söz konusudur. Şayet boğaz sıkılırsa hemzenin sesi ayn harfine benzemektedir. Boğazdaki bu sıkılmayla birlikte “يُنْسَ” yerine “يُعَسَ”, “بَأْسٌ شَدِيدٌ” yerine “بَعْسٌ” örneklerinde olduğu gibi yanlış bir telaffuz ortaya çıkmaktadır. Bu durumdan sakınmak için harfin mahrecini doğru anlamanın yanında, boğazda ve ses tellerinde cereyan eden faaliyetin doğru noktada olması gerekmektedir. Hemze sukûnlu iken, taşıdığı şiddet sıfatı gereği, mahrecine kuvvetli dayanması sebebiyle sesin ve nefesin hapsolup akmaması esastır. Ayn ise şiddet sıfatlı bir harf değil, beyniye sıfatı taşıyan bir harftir. Dolayısıyla hemzede sesin ve nefesin tamamen kesilmesi esas iken, ayn harfinde sesin harfle birlikte bir miktar akması gerekmektedir. Bu ayrıma dikkat edilmezse, harf hem mahreci hem de sıfatı itibariyle yanlış okunmuş olur.

- c) Hemzede (ء) sukûn üzere yapılması gereken vakıflarda, hemzenin okunmama/duyulmama durumu.

Bu hata, özellikle meddi muttasıl ve meddi lîn olan yerlerde vakıf yapılması halinde ortaya çıkmaktadır. “مَنْ السَّمَاءِ - مَنْ مَاءٍ - جَعَلَهُ نَكَاءً - سُوءٌ” gibi meddi muttasıl olan kelimeler ve “ظَنَّ السُّوءَ” gibi vakıf halinde meddi lîn olan kelimelerde hemzenin üzerine gelen arızî sükûn sesteki ani bir kesilme ile hissettirilmelidir. Aksi halde vakıf, ya med harfi üzerinde ya da lîn harfi üzerinde yapılmaktadır ki bu hemzeyi hiç okumamak anlamına gelir. Hemze hem şiddet sıfatı gereği duyulmalı, bunun da ötesinde taşıdığı nebr sıfatı sebebiyle, cezimli telaffuzunda, sesin olağan seviyenin üzerine yükselmesi gerekmektedir. Nebr sıfatının uygulanması hemzede yapılan bu hatanın bertaraf edilmesi açısından son derece önemlidir.

- d) Hafâ sıfatı taşıyan hâ (ها) harfinin, sesini muhafaza etmek adına yapılan mübalağalı telaffuz biçimi.

Hafâ sözlük anlamı itibariyle saklamak ve gizli olmak gibi anlamlar taşımaktadır (İbn Manzûr, 1993: II/1216). Zayıf sıfatların tamamını kendinde toplayan hâ harfi bu yönüyle hafâ sıfatı taşıyan harfler içerisinde de sayılmıştır. Taşıdığı zayıf sıfatlar gereği bu harfin sesinin istenildiği ölçüde muhafazası için harfin telaffuzu esnasında sesin takviyesi şarttır. Aksi halde mahrecinin ağza uzaklığı sebebiyle hâ harfinin silik ve kaybolmuş bir hale düşmesi kaçınılmaz bir durumdur (Saçaklızâde, 1871: 45; Madazlı, 1994: 18-19). Ancak bu duruma düşmemek adına hâ harfinin, mahrecinde gereğinden fazla takviye edilmesi ve nefesteki bu akışın da mübalağalı bir şekilde yapılması, hâ ile bir sonraki harf arasında sekteye benzeyen bir boşluk oluşmaktadır. Örneğin “إِهْدِنَا الصِّرَاطَ” kelimesinde hâ harfi üzerinde abartılı bir şekilde kalmak, hâ ile dâl arasında bir kopukluk/sekte meydana getirmektedir. Bu durumdan sakınmak, hâ harfini nefes ile mübalağalı bir şekilde takviye etmekten uzak kalmakla mümkündür.

- e) Hâ (ها) harfinin yeterli ölçüde ses ve nefesle takviye edilmemesi ve harfin silik kalması/duyulmaması durumu.

Bu hal, medde konu olan (müfred, müzekker, gâib, muttasıl) zamirlerde ve bu zamirlerin adem-i sıla ile medsiz okunmasını gerektiren yerlerde daha çok dikkat çekmektedir. “عَلَيْهِ - مِنْهُ - عَنْهُ” gibi lafızlarda hâ harfinin sesi yeterli ölçüde takviye edilmeli ve net bir şekilde okunmalıdır. Aksi halde hâ duyulmamakta ve harfin hakkı verilmeksizin silik bir şekilde telaffuz edilmektedir.

- f) Hâ (ها) harfi sakin olduğu zaman, kendisinden önce tefhîm ile okunan bir harf gelmesi halinde hâ harfinin kalın okunması.

“مُطَهَّرَةٌ - يَفُصُّهُ - فِي التَّوْرَةِ” gibi kelimelerde vakıf yapılması durumunda hâ harfi, öncesinde tefhîm ile okunan harfin etkisinde kalarak kalın bir şekilde telaffuz edilmektedir. Oysa tecvîd ilminin en temel prensiplerinden olan her harfin hakkını vermek noktasında harfleri terkîk veya tefhîm sıfatlarına uygun okumak gerekmektedir. Dolayısıyla hâ (ها) dan önce gelen harfin kalınlığı, sonrasındaki harfe sirayet etmemeli ve ses incelererek hâ (ها) harfi sıfatına uygun şekilde telaffuz edilmelidir.

3.2 Vasatu'l-Halk Harfleri ve Bu Harflerde Görülen Hatalar

Vasatü'l-halk, boğazın ortasını ifade eder ve bu mahreçten ayn (ع) ve hâ (ح) harfleri çıkar. Halîl b. Ahmed boğazda iki cüzî mahreç bölgesi olduğunu ifade ederek hemze dışındaki beş boğaz harfini zikretmiştir. Dolayısıyla onun tasnifinde ayn (ع), hâ (ح) ve hâ (ها) boğazın ilk cüzî mahrecinden çıkan harflerdir. (Halîl b. Ahmed, ts.: I/57). Ancak bu çalışmada, cumhurun görüşü esas alınmak suretiyle, bu doğrultuda bir tasnif yapılarak boğaz üç cüzî mahrece ayrılmıştır.

Arapçadaki bazı harfler, Arap dili dışında ya olmayan ya da oldukça az kullanılan harflerdir. Bu harfler; sâ, sâd, dâd, zâ, ayn, kâf (ق, ظ, ض, ص, ث) harfleridir (Mekkî, 1996: 113). Alfabenin teşekkül sürecinde, Arapların kendilerine mahsus kabul ederek alfabelerine ilave ettikleri bu harfler içerisinde boğaz harflerinden ayn harfi de vardır.

Boğaz ortasından çıkarılan ayn (ع) ve hâ (ح) harfleri, sesleri itibariyle Türkçede tam karşılık bulmayan iki harftir. Dolayısıyla her iki harfin telaffuzunda hatalar dikkat çekmektedir. Bu harflerin okunuşunda sesin ve nefesin boğaz ortasında sıkıldığı/boğumlandığı görülür ve bu durum boğaz ortasındaki kasların yardımı ile gerçekleşir. Konuşma dilinde bu harfleri kullanmayanların, boğazdaki bu kasları işlevsel hale getirebilmeleri başlangıçta yoğun bir egzersiz yapmaları ile mümkündür. Belli bir süre sonra kasların daralıp açılması meleke haline gelecek ve harfler doğru şekilde telaffuz edilecektir.

Vasatü'l-halk/boğaz ortası harflerinde yapılan hataları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- a) Ayn (ع) ve hâ (ح) harflerinin isti'lâ harflerindenmiş gibi kalın okuması durumu.

Ayn (ع) ve hâ (ح), istifâl ve infitâh sıfatı taşıyan ince harflerdir. Yani her iki harfin okunuşunda da isti'lâ harflerinde olduğu gibi dil kökü yukarıya yükselmez. Dolayısıyla ses kalın değil ince olmalıdır. Fakat bu iki harfi kalın sesli harfler gurubunda zikreden eserlerin (Aydın, 1993: 18) yanında; ince harfler arasında zikredip, kalın sesli olarak telaffuz edilirler gibi belirsiz tanımlar yapan kaynaklar da mevcuttur (Tuğral, 2009: 15). Yapılan bu ve benzeri tanımların sebebi mevcut bir durumu (kalın okuma eğilimi) izah etme çabası olabilir. Oysa klasik dönem tecvîd kaynaklarında bu iki harfin kalın oldukları yönünde hiçbir bilgi olmayıp aksine ince harfler olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu meyanda Huzelî, ayn harfinin inceliğini açıkladıktan sonra, en eski tecvîd manzumesi olan “*Kasîdetü'l-Hakaniyye*”den; “ayn harfini yumuşak beyan et” anlamında “انعم ببيان العين” ifadesini aktarmıştır (Huzelî, 2011: 62).

Yukarıda yapılan izahın aksine bazı kıraat ve tecvîd kaynakları; söz konusu iki harfin (ع-ح), Kûfe Dil Okuluna mensup bazı âlimler tarafından istifâle değil, isti'lâ sıfatlı harfler arasında kabul edilerek kalın bir şekilde okunduğunu da ifade etmişlerdir (Makdisî, ts.: 752). Belki de günümüzde yaygın bir şekilde her iki harfin de kalın olarak telaffuz edilmesinin ardında yatan sebep budur (Yeşildağ, 2015: 96). Ancak kadîm tecvîd ve kıraat kaynaklarının hiçbirinde bu yönde bir bilgiye rastlamak mümkün değildir. Dolayısıyla her iki harf de klasik tecvîd kaynaklarında yer aldığı şekilde, istifâle sıfatlı harfler içerisinde kabul edilerek değerlendirmeler bu yönde yapılmalıdır.

- b) Hâ ve ayn harfinden sonra, med harfi olan elif geldiğinde bu iki harfin kalın okunması durumu.

“عَالَمِينَ - حَافِظُوا” gibi kelimelerde ayn ve hâyı kalın okumaktan sakınmak gerekir. İbnü'l-Cezerî bu duruma “ayn harfini, hususan devamında elif gelmiş olanını kalın okumaktan sakın”

(İbnü'l-Cezerî, 2006: I/174) şeklinde dikkat çekerken, Mekkî aynı uyarıyı hâ harfi için de yapmıştır (Mekkî, 1996: 165).

- c) Türkçe'de tam karşılığı olmayan ayn harfini, telaffuzu nispeten kolay olan med harfi gibi "A" sesiyle okumak (Aksoy, 1970: 68).

Ayn harfi vasatü'l-halk harfidir ve bu harfin telaffuzunda boğaz ortasında bir sıkılma/daralma söz konusudur. Harfi mahrecine uygun şekilde okumayanlar boğazda bir sıkılma olmaksızın, ayn harfini cevî harfi gibi ağız-boğaz boşluğundan okumaktadır. Bu durum da harfin sesini med harfine benzetmekte ve hatalı bir telaffuzu doğurmaktadır.

- d) Hâ (ح) harfini, hâ (ها) ya benzer şekilde telaffuz etme durumu.

Mahreçleri birbirine yakın olan ve sesleri nispeten benzeyen bu iki harf, özellikle art arda geldiği durumlarda daha hassas davranmak suretiyle harfler birbirinden tefrik edilmelidir. Örneğin "قِيلَ يَا نُوحُ اهْبِطْ" (Hûd 11/48) ve "بِمَرْحَزِهِ" (Bakara 2/96) ayetlerinde olduğu gibi boğaz harflerinin peş peşe gelmesi halinde her bir harfi kendi mahrecinden doğru bir şekilde telaffuz etmeye ihtimam göstermek gerekmektedir.

- e) Art arda fakat her ikisi de harekeli olarak gelen mütemâsil boğaz harflerini birbirine karıştırma durumu.

"لَا أَرْحُ حَتَّى" (Kehf 18/60) ifadesinde olduğu gibi üst üste harekeli gelen hâ (ح) harflerinin her birine hareke hakkını vermek suretiyle okumak gerekmektedir. İkinci hâ harfine şedde vererek idgâm varmış gibi telaffuz edilmemelidir (İbnü'l-Cezerî, 1985: 126-127; Çetin, 2019: 131-132).

- f) Hâ (ح) harfinin öncesi ya da sonrasında isti'lâ harflerinden birinin gelmesi halinde, hâ harfini isti'lâ harfiymiş gibi okunmak.

"أَحَطْتُ - الْحَقَّ - حَصْنَصْ" gibi ifadelerde hâ harfi, öncesinde ya da sonrasında gelen kalın harfler sebebiyle telaffuzu kalınlaşmakta ve zaman zaman hatalı bir şekilde okunmaktadır. (Ateşyürek, 2001: 71). Bu durumdan sakınmak, her bir harfi taşıdığı sıfatların gerektirdiği şekilde okumakla mümkündür (Kaplan, 2015: 27).

- g) Aynı mahreç bölgesinde bulunan hâ (ح) ve ayn (ع) harfleri art arda geldikleri zaman birbirlerine karıştırılma durumu.

Bu hata özellikle ilk harfin sakin, ikinci harfin harekeli olarak geldiği yerlerde dikkat çekmektedir. "فَاصْفَحْ عَنْهُمْ" (Zuhruf 43/89) örneğinde olduğu gibi art arda gelen fakat idgâmın söz konusu olmadığı yerlerde harflerin tashîhine ihtimâm göstermek gerekmektedir (Kaplan, 2015: 27).

3.3 Edne'l-Halk Harfleri ve Bu Harflerde Görülen Hatalar

Edne'l-halk, boğazın ağza en yakın olan bölgesidir. Bu mahreçten ğayn (غ) ve hâ (خ) harfleri okunmaktadır. Halil b. Ahmed, "Kitâbü'l-Ayn"de edne'l-halk ifadesini kullanmamıştır. Çünkü o, boğazı üç cüzî bölgeye değil, ikiye ayırmıştır (Halîl b. Ahmed, ts.: I/57-58). Ancak cumhurun görüşü boğazda üç cüzî mahreç olduğu ve her cüzî mahreçten yukarıda ifade edildiği gibi ikişer harf (أ-إ-ع-غ) (ح-ع-غ) telaffuz edildiği yönündedir.

Türkçede doğrudan karşılık bulmayan edne'l-halk harfleri ğayn (غ) ve hâ (خ) nın tilâvetinde -lisanın alışık olmamasından kaynaklı- telaffuz açısından problemler yaşanmaktadır. Bu harflerden hâ (خ), Türkçe alfabede olmayan bir harftir. Ğayn (غ) ise Türk dilindeki yumuşak “g” harfinin karşılığıdır denilebilir. Ne var ki yumuşak g Türkçe yazım dilinde var olmakla birlikte telaffuzda daha çok farklı seslere dönüşmektedir. Bu harf bazen “y” olarak (teğmen-teymen, düğme-düyme, eğim-eyim gibi) bazen “v” olarak (söğme-sövme gibi) bazen de kendinden önceki sesli harfin uzamasıyla (öğretim-ööretim gibi) okunur (Kılıç, 1999/2: 958). Türkçede “yumuşak g” harfinin nispeten belirlediği yerler “dağ, yağ, doğa, doğaçlama, ağa gibi kelimelerdir. Dolayısıyla bu harf Türkçe yazı dilinde yazıldığı oranda okunmayan ve farklı şekillerde telaffuz edilen bir harftir. Bu sebeple Türkçe konuşanların kendi alfabelerindeki diğer harflere olan yatkınlığı bu harf için daha azdır.

Hâ (خ) harfi de Türkiye'nin bazı bölgelerinde (Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu) konuşma dilinde söylense de yazı dili açısından Türkçede karşılığı olmayan bir harftir.

Edne'l-halk harfleri olan ve Türkiye Türkçesinde tam bir karşılık bulmayan bu harflerde yapılan hatalar şöyle sıralanabilir:

- a) Ğayn (غ) harfini Türkçedeki “g” sesine benzer bir şekilde okumak.

“بَا الْغَيْبِ” kelimesini “بَا الْقَيْبِ”, “غَافِلٌ” kelimesini “قَافِلٌ” ya da “غَافِرٌ” yerine “قَافِرٌ” şeklinde okumak bu hatalara örnektir. Bu hatalı telaffuz, öncelikle harfi doğru mahrecinden okumamaktan kaynaklanmaktadır. Zira ğayn harfinin mahreci boğaz, kâf (ق) harfinin ise dil köküdür. Karışıklığın sebebi mahreçteki yakınlık olabileceği gibi “gafil ve gayb” gibi kelimelerin Türkçeye ses değişikliğiyle geçmiş olması da olabilir. Her iki harf doğru mahreçten okunarak bu karışıklık önlenmelidir.

- b) Ğayn (غ) harfinin sukûnlu olduğu hallerde rihvet sıfatının belirgin olmaması durumu.

Ğayn harfi taşıdığı rihvet sıfatı sebebiyle, harfin telaffuzu esnasında mahrecine dayanması zayıftır. Rihvet sebebiyle seste bir akış olmalı, “وَاعْفُ - الْمَغْفُورُ” gibi kelimelerde ğayn'ın akıcı bir şekilde telaffuzuna dikkat edilmelidir. Seste meydana gelecek bir kesilmeyle ğayn, şiddet sıfatlı bir harf gibi okunmamalıdır. Zira rihvet/rehâvet yumuşaklığı ifade eder (İbn Manzûr, 1993: III/1618). Bunun tam aksine bazen rihvetle birlikte, bu akışın abartılarak tilavetteki ritmik disiplinin bozulduğu da görülmektedir. Her iki durumdan da sakınmak önem arz etmektedir.

- c) Peş peşe fakat harekeli olarak gelen ğayn harflerinin tefrîk edilmeden idğam varmışçasına tilavet edilmesi.

Bu tür hatalar okuma hızının hadr usulünün de ötesinde bir sürat ile yapılmasından ileri gelmektedir. Örneğin “يَبْتَغِ غَيْرَ” (Âli İmran, 3/85) gibi ğayn'ın üst üste fakat harekeli olarak geldiği lafızlarda hareke sesleri belirmezse birinci harfin sesi ikincisine karışmakta ve idğamlı gibi okunmaktadır. Oysa Âsım kiraati, Hafs rivayetinde misliyyet de olsa, ikisi de harekeli olan harflerin idğamı söz konusu değildir. Dolayısıyla böyle yerlerde her bir harfin hakkını tam vermek suretiyle idğamdan uzak bir şekilde okumak gerekmektedir. Her iki ğayn harfi de tam bir harekeye sahiptir. Her iki harekeyi de ihtilâstan (ihtilâs: harekeyi 2/3 oranında okumak) muhafaza etmek gerekir.

- d) Ğayn harfinin yine mahreci itibarıyla kendisine yakın olan ayn ile karıştırılması durumu.

Ayn ve ğayn harfleri mahreçleri itibariyle mütekârib harflerdir. Ancak boğaz harflerinde bu tür yakınlıklar sebebiyle idğâm söz konusu değildir. Bu sebeple “أَفْرَغْ عَلَيْنَا” (Bakara, 2/250) ayetinde olduğu gibi mahreçteki kurbiyyet sebebiyle harflerin karışmamasına özen gösterilmelidir. Bu hatadan sakınmak için ğayn harfinin sükûnu halinde net bir şekilde ortaya çıkan rihvet sıfatı, belirgin bir şekilde icrâ edilmeli ve devamındaki harfe geçiş sonra olmalıdır. Şayet ğayn harfinin rihvet sıfatı uygulanmazsa ayn harfine idğâm edilme tehlikesi doğmaktadır. Bunun gibi yerlerde harflerin arasını tefrîk ederek ayrı okumaya daha fazla ihtimam gösterilmelidir.

- e) Hâ (خ) harfinin Arap dil fonetiğinden uzak ve aşırı hırıltılı bir şekilde okunması durumu.

Hâ (خ) harfi mahreci itibariyle boğazın ağza en yakın bölgesindedir (İbnu'l-Cezerî, 1985: 127). Taşıdığı harûra (الحرورة) sebebiyle harfin telaffuzuna bir hırıltı eşlik etmektedir. Ancak bu hırıltı, Arap dil fonetiğine de uygunluk açısından hafif olmak durumundadır. Fakat harfin mahreci, boğazın farklı noktalarına kayması sebebiyle bazen bu hırıltı abartılı ve sert bir şekilde duyulmaktadır (Mısırlı, 2017: 50). Bu durumdan sakınmak, harfin bir fem-i muhsînden ta'limi, mahreç ve sıfatlarına uygun telaffuzuyla mümkündür.

Kur'ân-ı Kerîm öğretiminde harflerin mahreç ve sıfatları yönünden, alışkanlık kazanılması amacıyla ta'lim usulü çalışmalar yapılmaktadır. Başlangıçta bu usul ile harflerin doğru mahrecine oturması ve kişinin telaffuzda meleke kazanması arzu edilir. Bu okuyuş tarzında bir mübalağa durumu söz konusudur. Ancak okuyucu meleke kazandıktan sonra mahreçteki bu mübalağalı okuyuştan sakınması, tilaveti tabîi ve akıcı bir şekilde icrâ etmesi gerekmektedir. Yukarıda zikredilen hâ (خ) harfini aşırı hırıltılı okuma, mübalağalı bir telaffuzun neticesiyken genel anlamda tüm harfler ifrât ve tefrîttan sakınmak sûretiyle okunmalıdır (Şen, 2015: 699-700).

- f) Hâ (خ) harfinin noktasız hâ (ح) ya da hâ (ها) şeklinde okunması durumu.

Bu durum, özellikle Arapçadan Türkçeye intikal etmiş kelimelerin değişerek geçmesi ve bu kelimelerin Türkçede farklı şekilde telaffuz ediliyor olmasından kaynaklanmaktadır. Ahiret, halis ve hayır (الْآخِرَةُ - خَيْرٌ - خَالِصٌ) gibi kelimeler Türkçede hırıltılı bir ses barındırmazken Arapçada noktalı hâ (خ), mahreci ve harûra sıfatının gereği hırıltılı bir şekilde okunmaktadır. Tilavet esnasında diller arası intikallerle bu tür değişime uğramış kelimeleri telaffuz ederken, konuşma dilindeki alışkanlığın aksine, Arap dil fonetiğine uygun bir şekilde okumaya ihtimam göstermek gerekmektedir.

4. Sonuç

Kur'ân-ı Kerîm'in tilavetine ve onun lafızlarının doğru bir şekilde okunmasına gösterilen hassasiyet, ilk nazil olduğu andan itibaren başlamış ve kıyamete kadar sürecek bir durumdur. Bu hassasiyeti Hz. Peygamber'den alan sahabe sonraki nesillere de aynı titizlikle aktarmıştır.

Başlangıçta Arapça konuşan ve bu dilin fonetik yapısına alışkın olan Arap toplumu telaffuz keyfiyetinde daha az problem yaşamış ve bu problemleri daha kolay çözüme kavuşturmuştur. Ancak başka dillerde konuşan unsurların Müslüman olmasıyla birlikte telaffuz sorunları da artmıştır. Her bir toplumun kendine mahsus fonetik hataları olduğu gibi bu hatalar bazen de benzerlik arz etmiştir. Bu çalışmada yalnızca boğaz harflerinde yapılan hatalara değinilmiştir. Bunun sebebi

halk/boğaz harflerinin bazılarının Türkçede hiç olmayışı, bazılarının ise farklı sebeplerle hatalı okunuyor oluşudur.

Türkiye’de Kur’ân tilâveti yönüyle, boğaz harflerinde yapılan hatalı telaffuzlara neden olan sebepleri şöyle sıralamak mümkündür:

- a) Arap alfabesinde olup Türkçede olmayan harflerin telaffuzunda yaşanan zorluk. Türk alfabesinde olmayan ayn, noktalı ve noktasız hâ harfleri, boğazda tabîi bir alışkanlık ve yatkınlık olmamasından kaynaklı bazen hatalı okunmaktadır. Zira bu harflerin telaffuzunda faal olan boğaz kasları, o harfleri kendi dillerinde kullanmayan toplumlarda yeterince gelişmemekte ve harflerin doğru okunuşu zorlaşmaktadır. Yeterli egzersizle boğazdaki bu kaslar geliştirilirse harflerin telaffuzu kolaylaşacaktır.
- b) Tilavetteki aşırı hız sebebiyle doğan telaffuz problemleri. Okunuşu diğer harflere nispeten daha zor olan boğaz harfleri aşırı hızlı tilâvette daha çok hataya sebep olmaktadır. Zira Kur’ân tilâvetinde sūrat bakımından üç okuyuş usulü caiz görülmüştür. Bunlar yavaş olandan hızlıya; tahkîk, tedvîr ve hadr olarak ifade edilmiştir. Câiz olan en sūratlı okuma biçimi hadrın da ötesinde bir sūratle okuma tahlîl ve hezreme olarak tanımlanmıştır. Harflerin, harekelerin, seslerin ve kelimelerin birbirine karıştığı bu okuyuş şekli tilavet açısından câiz görülmemiştir.
- c) Kırâatte gösterilen lakaytlık sebebiyle ortaya çıkan hatalar. Her bir harf doğru mahrecinden ve taşınması gereken sıfatları haiz olarak telaffuz edilmelidir. Tilaveti ibadet sayılan ve sıradan bir metin olmayan bu ilahi hitabı en doğru şekilde okumaya çaba göstermek gerekmektedir. Sıhhatli bir tilavet de okunan her harfin hakkını vermeyi, meddi, izhârı, ihfâyı, idğâmı, iklâbı, ğunneyi tam ve mükemmel yapmayı gerektirir.
- d) Türkçeye Arapçadan geçmiş ancak seslerinde farklılık olan “ahiret, gayb, hayr, gafil, gayr” gibi kelimelerin telaffuzunda, konuşma dilindeki alışkanlık sebebiyle yapılan hatalar. Diller arasında geçen kelimeler mana ve telaffuz itibarıyla değişime uğramadan geçebileceği gibi bazen de değişerek geçmektedir. Arapçadan Türkçeye intikal etmiş bazı Kur’ân lafızlarının da fonetik anlamda değişime uğradığı vâkıdır. Yukarıda zikredilen ve buna benzer kelimeler, konuşma dilinde alışık olunan tarzda değil Arap dil fonetiğine uygun şekilde telaffuz edilmelidir.

Özel anlamda boğaz harfleri ve genel anlamda tüm harfleri doğru bir şekilde telaffuz etmek, tilaveti alanında yeterli bir fem-i muhsinden öğrenmek ve sürekli tekrar etmekle mümkündür. Tilavetin olmazsa olmazı olarak değerlendirilen tecvîd; her bir harfin hakkına riayet ederek harfleri yerli yerinde sıralamayı, hecâ harflerini mahrecine ve aslına rucû’ ettirerek okumayı, aynı ve yakın mahreçte olan harfleri (idğâm gerektiğinde) birbirine katarak okumayı, telaffuzu belirgin kılmayı, harfleri vaz edildikleri şekil üzere telaffuzu, rastgelelik, zorlama ve aşırıktan uzak sağlam bir şekilde okumayı gerektirmektedir.

Kaynakça

- el-Akrabâvî Z. (2001). *el-mürşid fî ilmi’t-tecvîd*. Dâru’l-Furkân.
- Aksoy H.F. (1970). *Âdâb-u kırâati’l-Kur’ân*. Din Kültürü Neşriyyâtı.
- Ateşyürek R. (2001). *Kur’ân okuma ve tecvid*, Kardeşler Yayınevi.

- Aydın Z. (1993). *Tecvid kitabı*. Mektebe-i Mahmudiyye.
- Cevherî, (1990). *es-Sihâh tâcû'l-lüga ve sihâhu'l-arabiyye*. Dâru'l-İlm li'l-Melâyin.
- el-Cüreysî, (1930). *Nihâyetü'l-Kavli'l-Müfîd fi 'İlmi't-Tecvîd*. Matbaatü'l-Halebî.
- Çetin A. (2019). *Kur'ân okuma esasları*. Emin Yayınları.
- Durmuş İ. (1997). *Harf*. Diyanet İslam Ansiklopedisi.
- Durmuş İ. (1998). *Hemze*. Diyanet İslam Ansiklopedisi.
- Halîl b. Ahmed, (ts). *Kitâbü'l-ayn*. Mektebetü'l-Hilâl.
- Gezgin A. G. (2018). Ayetler ve sûreler arasındaki tenâsüb" ile "sûrelerin tertîbinin tevkiîliği"nin Kur'ân'ın "metin içi bağlam"ı açısından önemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (30), 1-47.
- Husarî M. H. (1999). *Ahkâmü kırâati'l-Kur'âni'l-kerîm*. Beyrut.
- Huzelî, (2011). *Kitâbu't-tecvîd*. Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- İbnü'l-Cezerî, (2006). *en-Neşr fi'l-kırâati'l-aşr*. Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- İbnü'l-Cezerî, (1985). *et-Temhîd fi 'İlmi't-tecvîd*. Mektebetü'l-Meârif.
- İbn Yaîş, (ts). *Şerhu'l-mufassal*. Âlemü'l-kütüb.
- İbn Manzûr, (1993). *Lisânu'l-arab*. Dâru Sâdır.
- Kaplan S. Z. (2015). *Kur'ân tilâvetinde okuyucu hataları (zelletü'l-kârî)* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Kılıç M. A. (1999). *Türkçe'de "g" sorunu*. Türk Dili.
- Madazlı A. (1994). *Tecvîd ilmî*. Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Makdisî, (ts). *İbrâzü'l-Me'ânî min hirzi'l-emânî fi kırâ'ati's-seb' li'l-imâmi's-şatibî*. Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Mekkî, (1996). *er-Riâye li tecvîd'i'l-kırâât*. Haşimi Yayınevi.
- Mısırlı F. (2017). *Türkiye'de yaygın tilâvet geleneği ve fonetik tahlili* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Önder M. K. (2020). *Tecvid ilminin temel kaynakları bağlamında harflerin mahreç ve sıfatları* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Pakdil R. (2020). *Ta'lim tecvîd ve kıraat*. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Sarı M. A. (1997). *Harf*. Diyanet İslam Ansiklopedisi.
- Şen M. (2015). *Kur'an harflerinin mahrec ve sıfatlarında mübalağa: ifrat ve tefrit*. *Turkish Studies*, (10)14-699-718.
- Tuğral R. (2011). *Kolay Tecvid*. Tıbyan Yayın.
- Yeşildağ A. (2015). *Kur'ân harflerinin okunmasında lazımi sıfatlar* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Extended Abstract

Correct recitation of the Quran is crucial for preserving the wording, preserving the meaning, and validating religious practices. The science of tajwîd emerged as a result of this need and has provided guidance for accurate Quran recitation for centuries. However, various errors in pronunciation are common, especially in regions where Arabic is not the native language. This

study aims to identify common errors in Quran recitation in Turkey (specifically, throat letters), analyze the sources of these errors, and offer solutions.

This study analyzes in detail errors related to the origins and essential attributes of the relevant letters, examining the impact of their Turkish equivalents on the sound structure of Arabic letters. Following errors related to the origins of the letters, errors related to the adjectives are explained with examples. The origins and essential attributes of each letter, as well as the lahns that arise during pronunciation in the compound, are identified to the extent possible, and analyses are conducted to address how these errors can be eliminated.

In addition to classical tajwid sources, the research utilized the observations of field experts (including teachers from the DIB Training Center and instructors with proofreading certificates). The recitations of theology students, imams, muezzins, Quran course instructors, and memorization students were carefully evaluated. This allowed for the identification of errors using both theoretical and field-based data.

It has been observed that errors in pronunciation largely stem from unfamiliarity with Arabic letters, learning by hearsay, the establishment and spread of incorrectly learned practices, speed-reading habits, and inadequate tajwid training processes. Furthermore, the established pronunciations of some Arabic words that have entered Turkish can also be a source of errors. As a solution, it has been emphasized that systematic ta'lim and tashîh-i hurûf processes, the guidance of qualified individuals (fam al-mohseen), and education focused on origins and adjectives should be emphasized. The study conducted within this scope aims to contribute to the accuracy of Quranic recitation and to raise awareness in this area.

The errors made are mainly due to the following reasons:

Errors that occur in some letters found in the Arabic alphabet but not in Turkish. Letters that have similar sounds in Turkish but whose pronunciation differs from the phonetic structure in the Turkish language. There are also errors in recitation that arise from the tendency to imitate non-expert readers. In addition, words that have been transferred to Turkish from Arabic but have undergone some sound changes during this transfer are pronounced incorrectly due to the tendency in the language. There are also errors arising from the recklessness experienced in correcting consecutive letters with adjectives such as tafheem and terqeeq. In addition to all this, errors such as letters mixing up due to reading too fast are also noteworthy. It is extremely important to receive training from experts on how to compensate for mistakes made and to repeat them frequently under the supervision of experts.

Throughout history, Quranic instruction has generally been conducted through the method of "arda" (arda) and "sama," a process passed down from master to apprentice. However, today, it appears that this tradition is weakening, and individual effort is not sufficiently integrated with institutional support. While tajwid courses are offered in both secondary schools, faculties, and courses affiliated with the Presidency of Religious Affairs, factors such as limited class hours, instructors' proficiency levels, and inadequate practice make it difficult for students to acquire sound recitation.

In society, Quranic learning often occurs through imitation of sounds heard by ear. However, if a mistake is made somewhere along this chain of transmission, this error can persist for generations. Field findings confirm that errors in origin, in particular, are perpetuated through hearsay. Learning correct pronunciation methods under expert supervision is a fundamental element of this subject.

Keywords: *al-qur'an, tajwîd, recitation, throat letters, phonetic mistake.*